

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

The Movement for Quality Government in Israel الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل

ז' אייר התשע"ג, 17/04/2013

לכבוד
מר דודו זקן
המפקח על הבנקים
ירושלים

א. נ. שלום רב,

הנדון: הסוף ל"שתיקת הכבשים" – קריאה לבדיקה דחופה של חובות

פירמידת אי.די.בי למערכת הבנקאית

בשם התנועה למען איכות השלטון בישראל, ע"ר (להלן: התנועה), הרינו לפנות אליכם כדלקמן:

המערבולת הפיננסית, אליה נקלעה פירמידת אי.די.בי, מאיימת לסחוף לתוכה את הבנקים הגדולים בישראל. אלו חשופים לחובותיה של אי.די.בי בהיקף של כשני מיליארד ₪. מן הפרסומים מצטייר כי הטיפול בחובות הבנקאיים נעדר ראייה מערכתית. אף נוצר חשש כי פירמידת אי.די.בי, ובעל השליטה מר נוחי דנקנר (שחלק ניכר מהחובות במעלה הפירמידה נזקף ישירות לחובתו), יזכו מידי הבנקאים לטיפול מרוכך המצטייר כנגוע במשוא פנים. לא ניתן עוד להסתפק בצפייה דרך חרך צר, ובבחינת כל חוב בנקאי כשלעצמו. יש להתבונן על הדברים "ממעוף הציפור", ולהבין את ההקשר הכולל: עתידה העסקי של פירמידת אי.די.בי, כפירמידה, לוט בערפל שהולך ומתעבה מיום ליום.

יש לזכור גם כי שמיטת החובות המתוכננת היא תוצאה עגומה של "שתיקת כבשים" היסטורית: שתיקתם של גופי הפיקוח לנוכח שורת עסקאות תמוהות, שמינפו את מר דנקנר למעמד של בעל השליטה בקונצרן האחזקות הגדול בישראל, ובד בבד יצרו כדור שלג ענק של חובות של מיליארדי שקלים המאיים לסחוף לתוכו את המערכת הפיננסית כולה.

נקרתה לפניך הזדמנות לתקן, ולו במעט, את "החטא הקדמון" שהביא אותנו עד הלום. אנו מפצירים בך לשים לכך סוף, ולא לאפשר לכדור השלג של חובות מר דנקנר ואי.די.בי להמשיך ולהתגלגל. הגיעה העת לפרוע את החובות.

אנו קוראים לך להפעיל את מלוא סמכויותיך כמפקח על מערכת הבנקאות, על מנת להבטיח טיפול כולל, יעיל ושוויוני בצבר החובות הענק של פירמידת אי.די.בי. אנו קוראים לך לדחות על הסף כל ניסיון למחוק חלק מחובותיה של הפירמידה. עליך לעמוד על זכותם של הבנקים לקבל בחזרה את מלוא כספם, ולמצער - לממש ללא היסוס את הבטחונות והערבויות שניתנו להם תמורת ההלוואות.

רח' יפו 208, ירושלים 94383 * מען למכתבים: ת.ד. 4207, ירושלים 91043 * טל: 02-5000073 פקס: 02-5000076
شارع يافا 208، القدس 94383 * العنوان للرسائل: ص.ب. 4207، القدس 91043 * هاتف: 02-5000073 * فاكس: 02-5000076
208 Jaffa St., Jerusalem * Mailing Address: P.O.B.4207 Jerusalem 91043 * Tel: 02-5000073 * Fax: 02-5000076
E-mail: economic@mqg.org.il * Web Site: www.mqg.org.il

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

1. פירמידת אי.די.בי, קבוצת האחזקות הגדולה בישראל, נתונה במערבולת פיננסית חמורה. על פי פרסומים שונים,¹ **טומהוק**, חברת האחזקות העליונה בפירמידה, שקועה בחובות של 400 מיליון ₪ לפחות; **גנדן**, חברת הבת של טומהוק - 500 מיליון ₪ לפחות; **אי.די.בי אחזקות**, הנשלטת על ידי גנדן - **כ-2 מיליארד** ₪; ו**אי.די.בי פיתוח**, חברת הבת של אי.די.בי אחזקות - **כ-6 מיליארד** ₪. בסך הכל, **חובותיה של פירמידת אי.די.בי הצטברו לסכומי עתק של מיליארדי שקלים**.

אין מדובר עוד באוסף אקראי של חובות נקודתיים, שחייבת כל אחת מהחברות בפירמידה לכל אחד מנושיה. **למול עינינו הולך ונסדק המבנה הפירמידאלי של אי.די.בי** - קונצרו האחזקות הגדול בישראל, אשר מוטת השליטה שלו נפרשת על פני ענפים רבים במשק.

2. על פי ההערכות, **הבנקים בישראל חשופים בכ-2 מיליארד** ₪ לחובותיה של פירמידת **אי.די.בי**.² בין היתר, דווח כי סך החובות של הפירמידה לבנק הפועלים עומדים על מיליארד ₪; לבנק לאומי - 500 מיליון ₪; לבנק מזרחי-טפחות - 110 מיליון ₪; ולבנק דיסקונט - 100 מיליון ₪.

מספרים אלו ממחישים כי יש חשיבות רבה לבצע "זום-אאוט", ולראות את התמונה הגדולה: **הבנקים בישראל הולכים ונסחפים אל תוך מערבולת החובות של פירמידת אי.די.בי, בהיקף של מיליארדי שקלים**. לא ניתן עוד להסתפק בצפייה דרך חרד צר. לא ניתן עוד להסתפק בבחינת כל חוב בנקאי כשלעצמו. יש להתבונן על הדברים "ממעוף הציפור", ולהבין את ההקשר הכולל: עתידה העסקי של פירמידת אי.די.בי, כפירמידה, לוט בערפל שהולך ומתעבה מיום ליום.

מטבע הדברים, יכולתם של הבנקים לתאם ביניהם את הטיפול בחובותיה של אי.די.בי היא מוגבלת. זאת בין היתר בשל הבעייתיות הטמונה בתיאום ובהעברת מידע בין מתחרים. מסיבה זו אנו פונים אליך, כמי שמפקח מכוח החוק על יציבות התאגידים הבנקאיים, על ניהולם התקין ועל טובת הלקוחות. לך, כמפקח על הבנקים, יש את הסמכות והידע הנדרשים על מנת לקדם **טיפול מתואם ומושכל בחובות הבנקאיים של פירמידת אי.די.בי**.

¹ ראו, למשל, כתבה מיום 15.4.2013 בעיתון דה-מרקר: <http://www.themarket.com/markets/1.1994895>
² ראו, למשל כתבה מיום 8.4.2013 בעיתון כלכליסט: <http://www.calcalist.co.il/markets/articles/1,7340,L-3599452,00.html>

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

3. התערבותך כמפקח על הבנקים נדרשת גם לנוכח הדיווחים האחרונים בכלי התקשורת ביחס להסדר חובותיה של גנדן.³ בימים האחרונים פורסם כי מתגבש מתווה להסדר החוב בין מר דנקנר לבנק לאומי, בכל הנוגע לחובותיה של גנדן. הסדר זה יכלול, בין היתר, מחיקה סופית של לפחות 100 מיליון ₪ ודחיית מועד הפירעון של יתר החוב לתקופה ארוכה.

על פניו מדובר בהסדר בלתי ראוי ובלתי סביר. על פי הפרסומים, בנק לאומי מחזיק בשעבוד על כ-30% ממניות אי.די.בי אחזקות, וכן בערבויות אישיות של מר דנקנר. **מדוע בנק לאומי איננו נוטל לידינו את מושכות השליטה באי.די.בי אחזקות, ואיננו עומד על זכותו לממש את הערבויות האישיות שנתן מר דנקנר?**

נצייר בדמיוננו אזרחית מן השורה, "גברת ריקי כהן מחדרה", שמתקשה לעמוד בתשלומי המשכנתא. איש בבנק לא היה מעלה בדעתו לוותר לריקי כהן. אין ספק כי הבנק היה ממצה עמה את הדין, כולל הטלת עיקולים ומגבלות ואף פינוי מן הדירה. אך דבר מכל זה לא התרחש ביחס לגנדן ולמר דנקנר. **מדוע לא נוהג בנק לאומי עם מר דנקנר כפי שהיה נוהג עם ריקי כהן? האם ריקי כהן וחברותיה צריכות לשלם את חובן עד השקל האחרון, רק כדי שחברות אחזקה פרטיות ובעלי הון מקושרים יוכלו ללוות את הכסף ולא להחזירו?**

כפי שמלמד סיפורה של גנדן - מתעורר החשש שמא פירמידת אי.די.בי, ובעל השליטה מר נוחי דנקנר (שחלק ניכר מהחובות במעלה הפירמידה נזקף ישירות לחובתו), יזכו מידי הבנקאים לטיפול מרוכך ונגוע במשוא פנים. דין אחד מופעל כלפי ריקי כהן; דין אחר עלול להישמר במיוחד לגנדן, למר נוחי דנקנר ולדומיהם. מר דנקנר עלול לזכות ליחס מפלה, מחבק ומגונן. יחס שעליו ריקי כהן יכולה רק לחלום.

אנו קוראים לך למנוע מצב בו צבר החובות הענק של הפירמידה יטופל בדרך שונה מזו שהיה מטופל כל חוב אחר. **אנו קוראים לך לוודא שכל הלווים שווים, ולא שחלילה - בפראפרזה עגומה על דבריו של ג'ורג' אורוול – "כל הלווים שווים, אבל יש לוויים ששוים יותר"**.

4. בל נשכח כי שמיטת החובות, אותה מתכננת לכאורה פירמידת אי.די.בי, מהווה בין היתר תוצאה עגומה של "שתיקת כבשים" היסטורית. זוהי שתיקתם של גופי הפיקוח והרגולציה, ובהם המפקח על הבנקים לדורותיו, לנוכח שורת העסקאות התמוהות שהביאו את מר דנקנר למעמד של בעל השליטה בקונצרן האחזקות הגדול בישראל.

³ ראו, למשל, כתבה מיום 14.4.2013 בעיתון דה-מרקר: <http://www.themarket.com/markets/1.1993439>
רח' יפו 208, ירושלים 94383 * מען למכתבים: ת.ד. 4207, ירושלים 91043 * טל: 02-5000073 פקס: 02-5000076
شارع يافا 208، القدس 94383 • العنوان للرسائل: ص.ب. 4207، القدس 91043 • هاتف: 02-5000073 • فاكس: 02-5000076
208 Jaffa St., Jerusalem * Mailing Address: P.O.B.4207 Jerusalem 91043 * Tel: 02-5000073 * Fax: 02-5000076
E-mail: economic@mqg.org.il * Web Site: www.mqg.org.il

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

יוזכר כי בשנת 1997 קיבלה משפחת דנקנר הלוואה בגובה **400 מיליון דולר** מבנק לאומי ובנק המזרחי, לשם רכישת השליטה בבנק הפועלים. כבטוחה להלוואה ניתן אישור ממינהל מקרקעי ישראל, בדבר שינוי ייעוד קרקעות המלח של המשפחה. היה זה אישור מפוקפק וחשוד, שבהמשך אף הוקפא על ידי בג"ץ והביא להגשת כתבי אישום נגד חלק מהמעורבים. הלוואת ענק זו אף יצרה בהמשך כדור שלג, בדמות חוב גדול של משפחת דנקנר לבנקים ופיגורים בסך עשרות מיליונים בהחזרתו.

בהמשך, בשנת 2003 רכשה גנדן השקעות - בשליטת מר דנקנר - את קבוצת אי.די.בי. לפחות **מחצית** מהרכישה – **למעלה מחצי מיליארד ₪** - מומנה בהלוואות שקיבל מר דנקנר מבנק לאומי ומקרן הפנסיה ההסתדרותית "מבטחים". העסקה תוארה כספקולטיבית וכבלתי-מתאימה לאופיה הסולידי של "מבטחים", ואף קיבלה ביקורות שליליות מאוד בשוק ההון.

ניתן לראות אם כן שהעסקאות אשר הביאו את מר דנקנר למעמדו הנוכחי, שבו הוא שולט על עשרות רבות של חברות הפועלות בענפים רבים של המשק, הן בעלות מאפיינים דומים: מינוף אדיר באמצעות כספי הציבור, הון עצמי נמוך, ומתן אישורים מזורז מצד רשויות השלטון. כפי שתואר - ההשתלטות על אי.די.בי, ועוד קודם לכן על בנק הפועלים, נעשתה תוך קבלת הלוואות ענק מהמערכת הבנקאית. הלוואות אלו לא נפרעו ככל הנראה עד היום, והן הלכו ותפחו עד שהגיעו למצב הנוכחי. כדור השלג הוסיף להתגלגל, וכך הגענו למצב כיום שבו חובותיה של קבוצת אי.די.בי למערכת הבנקאית עומדים על **כ-2 מיליארד ₪**. במקביל, על פי הפרסומים, קבוצת אי.די.בי קידמה במשך שנים מדיניות דיבידנדים אגרסיבית, תוך "חליבה" של החברות בפירמידה והעברת מיליארדי שקלים לחברות האחזקה ובעלי השליטה. כך למשל תלויה ועומדת בבית המשפט בקשה לאישור תובענה נגזרת, במסגרתה נטען כי אי.די.בי אחזקות ביצעה בשנים 2008-2010 מספר רב של חלוקות אסורות בסכומים מצטברים של **למעלה מ-1.5 מיליארד ש"ח**⁴.

נקרתה לפניך הזדמנות לתקן, ולו במעט, את "החטא הקדמון" שהביא אותנו עד הלום, ואשר רובץ במידה מסוימת גם לפתחו של הפיקוח על הבנקים לדורותיו. **אנו קוראים לך להפר את "שתיקת הכבשים", ולא לאפשר לכדור השלג של חובות מר דנקנר ואי.די.בי להמשיך ולהתגלגל.** הגיעה העת לפרוע את החובות.

5. סיכומו של דבר, אנו קוראים לך להפעיל את מלוא הסמכויות על מנת להבטיח **טיפול כולל, יעיל ושוויוני** בצבר החובות הענק של פירמידת אי.די.בי. אנו קוראים לך **לדחות על הסף** כל ניסיון למחוק סכומי עתק מחובותיה של הפירמידה. אנו קוראים לך **לעמוד על המשמר**

⁴ ראו, למשל, כתבה מיום 9.1.2013 בעיתון כלכליסט: <http://www.calcalist.co.il/markets/articles/0,7340,-3592553,00.html>

רח' יפו 208, ירושלים 94383 * מען למכתבים: ת.ד. 4207, ירושלים 91043 * טל: 02-5000073 פקס: 02-5000076
شارع يافا 208، القدس 94383 • العنوان للرسائل: ص.ب. 4207، القدس 91043 • هاتف: 02-5000073 • فاكس: 02-5000076
208 Jaffa St., Jerusalem * Mailing Address: P.O.B.4207 Jerusalem 91043 * Tel: 02-5000073 * Fax: 02-5000076
E-mail: economic@mqg.org.il * Web Site: www.mqg.org.il

התנועה למען איכות השלטון בישראל (ע"ר)

الحركة من أجل جودة السلطة في إسرائيل The Movement for Quality Government in Israel

ולוודא כי הבנקים מפעילים את זכותם לקבל בחזרה את כספם, ובמידת הצורך – מממשים את הבטחונות והערבויות שניתנו להם תמורת הלוואות. אנו קוראים לך **לשים סוף מהדהד לשתיקתם ההיסטורית של גופי הפיקוח**. אותה שתיקה מבישה שאפשרה לפירמידת אי.די.בי ולבעל השליטה מר דנקנר לפרוש את זרועותיהם על ענפי משק רבים, ואשר עלולה כעת להוריד לטמיון מיליארדים רבים של הלוואות.

6. התנועה שומרת לעצמה את הזכות לפעול בכל דרך משפטית הקנויה לה בכדי להגן על הציבור.

7. לתגובתך המהירה, נודה.

בכבוד רב,

נילי אבן-חן, עו"ד
מנהלת מחלקת כלכלה ומחקר

צרויה מידד-לוזון, עו"ד
היועצת המשפטית

העתקים :

שר האוצר מר יאיר לפיד
שר הכלכלה והמסחר מר נפתלי בנט